

נְדָבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת
 יְהוָה לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל־
 עֲבֹדָתוֹ וְלִבְנֵי הַקֹּדֶשׁ: **7 כב** וַיָּבִיאוּ
 הָאֲנָשִׁים עַל־הַנְּשִׁים כָּל | נְדִיב לֵב
 הֵבִיאוּ חָח וְנָזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל־כְּלִי
 זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב

אִתִּיאוּ יָת אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי
 לְעִבְדַת מִשְׁכַּן זְמָנָא וְלִכְל
 פְּרָחְנָה וְלִפְרָשֵׁי קוּדְשָׁא:
 כב וּמִתָּן נְבִיָא עַל נְשִׂיא כָּל
 דְּאֶתְרַעֵי לְבָבָה אִתִּיאוּ שִׁירִין
 וְשִׁבְכִין וְעֻזְקִין וּמְחֻוּדִין כָּל מִן
 דְּרֵהֵב וְכָל נְבֵר דִּי אָרִים אֶרְמוֹת

1) דְּהָבָא קָדָם יי
 דְּאֶשְׁתַּכַּח עִמָּהּ ו
 וְצִבְעֵה זְהוּרֵי וּבוּי
 דְּדִכְרֵי מִסְמְקֵי ו

אוחו מקום לחשה
 כונח כאן מקום:
 נמצא אתו. חכלר

למה קבלן משה ומה
 אלו התיכו בלש ונתנו
 „נמצא אתו“ וסיים בו
 מכה אביו ואמו, גם
 ראשונים ובי מן האחו
 (ב"ב), ונש"ח הקשה

יאמר על לב נדיב
 לבו כי מי שלבו
 יקפיד על החסרו
 יותר מהקנין אללו,
 תאמר כי ללד שהי
 לה' הכפל לזה אונ
 כלי זהב ואומרו ח
 כלי זהב לומר שלו
 שזהם ישחשע
 נגילה ונשמחה בך
 שהציאום עליהם
 מעליהם ונחנום
 להם בזה לאדוני
 שאינו עשוי תכשי
 וכל איש אשר ה
 שאינם בנמצא כי
 וארגמן וכו' וכנגד

רש"י

(כב) על הנשים. עם הנשים, וסמוכין עליהם יי:
 חח. הוא תכשיט של זהב עגול"י נתן על הזרוע,
 והוא הלמיד (אויק): וכומו. כלי זהב הוא נתון כנגד
 פירושו שנתנו שמי ידיו בתוך טבעת כמו שמולכים

לקט בדיר

טז) כמו ועליו מטה מנשה, או כמו על פרשו ישרוף עם
 פרשו, ואין הפי' שבו מו"ש בתערוכות, אלא פירושו שבו
 גם הן ולא היו נמנעין מלבא בעממן מחמת חיבת הקודש
 והמלצה והענין: יי) שכן מרגום אונקלוס צין על חח וצין
 על למיד שירין, והוא מלשון וילכדו את מנשה בחמים (דה"צ ל"ג י"א) פירושו שנתנו שמי ידיו בתוך טבעת כמו שמולכים

אור החיים

בעיני האדם מכל קנין כספו והדבר פשוט הוא"י,
 ב' זהב כי מכל קנינים שישנם בעולם יאהב זהב
 יותר מכולם"י, ג' דברים שאינם בנמצא זולת אללו
 יגדל מעלתם בעיניו יותר משיעור שוים, ד' הם
 שאר קניני האדם כסף וזהב כסף, וסידר הכתוב
 הדרגות המתנדבים בעם וראשון בקודש התחיל בו
 ואמר ויצאו האנשים על הנשים פירוש מה שעל
 הנשים כל נדיב לב הציאו אותם וסידר הכתוב
 התכשיטים שהציאו להראות חיבת המתנדבים שלא
 ראו להציא אלא דבר היותר מעולה וחציב אללם
 הגם שעומדים לשצירה ולקלקל אף על פי כן אהבה
 נפשם חיבת הקודש מכל יקר ראתה עינם והציאו
 כל תכשיטי נשיהם חח ונזם וטבעת וגו', ודקדק
 לומר נדיב לב, דע כי יש הפרש צין ידבנו לבו לנדיב
 לב כי ידבנו לבו יאמר על כל אשר יתנדב מלבו"י)
 ויש שידבנו הרבה ויש שידבנו מועט אבל נדיב לב

שאלו גדול מחבירו, ולזה דקדק לומר הציאו את
 תרומת ה' לרמוז לנחינה הנעלמת שרמז באומרו
 (פסוק ה') יציאה את תרומת ה' וכמו שפירשנו שם
 שיכוין אל המושכל ודבר זה עיקרו בנדבתי הלב
 והנה הוא:

7 כב. ויבואו האנשים על הנשים וגו'. לריך
 לדעת כוונת אומרו על הנשים,
 עוד למה כפל לומר פעם אחרת כל נדיב לב, ואולי
 כי יודיע הכתוב אופן נדבתי לב אשר עשו אנשי
 החיל, כי דבר ידוע הוא שיש הדרגות באהבת
 הנכסים והם ד', הא' שצראשונות הם כלי תכשיטי
 צני ציחו של אדם וכלי הבית דברים אלו יגדל ערכם

אור בדיר

למה. חל) חח נס ופלא, וגם חיבה ימירה נודעת להמציאים, שדבר זה בעלמו שהציאו נכנס בעבודת הקודש ואינו לריך
 להחליף. ח) שצריכים לו להשתמש בהם, כגון תכשיטים ומטרות זהב וכוסות וכדומה. חא) שחן ממה ששואה, הוא גם כן
 תכשיט לקטט בו דירתו, כגון כלי זהב המונחים בארגו. חב) לשלול שצריך להכריח את לבו, שזה אינו נותן מלבו כלל, אלא נותן
 בעבור הרחמנות שיש לו על הצירו, או ללד שידע שחטא וצריך כפרה, או להראות מעשיו לנני אדם וכדומה, מה שאין כן מי שידבנו לבו,

אין צריך להכריח, אלא
 תכשיט, אלא הלב מתח
 קן למה הפרט. ח
 קן בשאר נדבות.

אונ צדק וחסד כספי - (כ)
 (אזני נכני צדקה) 1)

לִיהוֹהִי: כג וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מֵאֲדָמִים וְעֹרֹת

דְּרָבָא קָדָם יי: כג וְכָל גִּבְרָא דְאִשְׁתַּכַּח עִמָּה תְּכַלָּא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָא זְהוּרִי וְבוּיָן וְיַמְעוּזִי וְיַמְשִׁכִּי דְרִדְרֵי מְסַמְקִי וְיַמְשִׁכִּי מְסַגְנָא

רש"י

לקט בהיר

ארתו מקום לאשה, ורבותינו פירשו (שם ס"ד) שם כוח כאן מקום זממה"י: (כג) וכל איש אשר נמצא איתו. תכלת או ארגמן"י או תולעת שני או למה קבלן משה ומה נשתנה ממראות הנוצאות שלא רצה לקבלן, שמראות הנוצאות קבעו בכיור כמות שהן, אבל חכשיים אלו התיכו בלש ונמערבו ונצטלו בשאר הזהב, ונעשו מחדש בלפוס (רמב"ן): (יט) מדהתחיל הכתוב בלשון יחיד אשר "נמצא איתו" וסיים בלשון רבים "הביאו" נשמע ב' דברים, נשמע שאו או קתני והוא"ו אינו מחבר אלא אדרבה מחלק, כמו מכה אביו ואמו, גם נשמע שמיצת הביאו שייך על כל הזכר (מ"ל - סה"ז - בא"י), ולזה הביא רש"י ב' וג' ממינים ראשונים וב' מן האחרונים והשמיט האמצעיים, או אפשר שהשמיט שש ועזים שב' דברים אלו נמצא כמעט אצל כל אדם (ב"ב), ובש"ס הקשה היאך ס"ד שלא יביא רק מי שיש לו כל המינים ומה יעשה העני, ומסיק שחללת ארגמן ותולעת שני

אור החיים

יאמר על לב נדיב והוא הרמוז באומרו אשר נשאו לבו כי מי שלבו נדיב יתנדב יותר מהיכולת ולא יקפיד על החסרון אשר ימלאנו כי שמה בנתיבה יותר מהקנין אצלו, ואומרו כל כלי זהב"י פירוש לא חומר כי לזר שהיו להם חכשיים הוא שהביאו לה' הכפל לזה חומר כל כלי זהב שלא הניחו להם כלי זהב ואומרו חח וזוה שם המין"י, או ירצה כל כלי זהב לומר שלא הניחו צביהם כל מין כלי זהב שבהם ישחטעטע אדם לקיים אומרו (שה"ש א') נגילה ונשמחה בך, ואולי כי רמז באומרו על הנשים שהביאום עליהם וצבואה לפני משה הורידו עדים מעליהם ונתנום לתרומת ה' חיבה יתירה נודעת להם בזה לאדונינו צ"ה. הדרגה ב' הוא הזהב שאינו עשוי חכשיט כנגד המציא מצחינה זו חומר וכל איש אשר הניף תופת זהב לה'. ג' דברים שאינם בנמצא כי היו במדבר ואין שם בנמצא חללת וארגמן וכו' וכנגד המציא מהם חומר וכל איש אשר

אור בהיר

אין צריך להכריח, אלא חייב שיטעם שצריך ליתן נותן בהסכמת לבו, ואין לבו עליו דוי, אבל יותר מזה נדיב לב, שלא רק שלבו מסכים, אלא הלז מחמת עצמו ראונו ועצמו ומאוחו להסגוד וליתן. (בג) הלא פרט חח וזוה וגו', ואם בא לרבות גם חוץ מאלו, אם כן למה הפרט. (מד) פירוש מהמינים הללו היו מביאים כל מה שהיה להם. (מז) פשיטא שהביאו למלאכת העבודה, ולא חומר כן בשאר נדבות. (מו) ומה שאמר הכתוב לכל מלאכת העבודה, אינו שייך על חיבת הביאו, לומר שהביאו למלאכת עבודה. לא כן

L

לְהַעֲלוֹת כָּרְעוּ הַמֶּלֶךְ וְכָל־הַנְּמַצְאִים אֹתוֹ
 וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: לוֹיָאמֵר יַחְזֻקְיָהוּ הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים
 לְלוֹיִם לְהַלֵּל לַיהוָה בְּדַבְרֵי דָוִד וְאָסַף
 הַחֹזֶה וַיַּהֲלֵלוּ עַד־לְשֹׁמְחָה וַיִּקְדּוּ
 וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: פ לא וַיַּעַן יַחְזֻקְיָהוּ וַיֹּאמֶר עֲתָה →
 מִלֵּאתֶם יְדֵכֶם לַיהוָה גִּשּׁוּ וְהִבִּיאוּ זִבְחִים
 וְתוֹדוֹת לְבַיִת יְהוָה וַיְבִיאוּ הַקְּהָל זִבְחִים
 וְתוֹדוֹת וְכָל־נְדִיב לֵב עֲלוֹת: ל ג וַיְהִי מִסְפָּר
 הָעֹלָה אֲשֶׁר הִבִּיאוּ הַקְּהָל בְּקָר שִׁבְעִים
 אֵילִים מֵאָה פְּבָשִׁים מֵאֲתִים לְעֹלָה לַיהוָה
 כָּל־אֵלֶּה: ל ג וְהַקִּדְשִׁים בְּקָר שֵׁשׁ מֵאוֹת
 וְצֹאן שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים: ל ד רַק הַפְּתָנִים הָיוּ

מִלְכָּא וְכָל דְּמִשְׁבַּחִין
 וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ (מִשְׁתַּחֲוּוּ) תַּמְּנָן
 וַיֹּאמְרוּ: לוֹיָאמֵר יַחְזֻקְיָהוּ
 מִלְכָּא וְרַבְרַבְנָא לְלוֹיָא
 לְשַׁבְּחָא קְדָם יְיָ הַי
 כְּפִתְנָמָא (נִיָּא כְּפִתְנָמִי)
 דְּדוּד וְאָסַף סְבוּאָה (נִיָּא
 סְבוּאָה) וְשַׁבְּחוּ עַד דִּי
 חָדוּ חָדוּא רַבְתָּא וְכָרְעוּ
 וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: לֹא וְאֲתִיב יַחְזֻקְיָהוּ
 וַאֲמַר כְּדוֹן קְרַבְתָּן
 קְרַבְנָבוֹן קְדָם יְיָ קְרִיבוּ
 וְאִיתוּ נְכִסִּין וְתוֹדָתָא
 לְבַיִת מִקְדָּשָׁא דִּי וְכָל
 דִּיתְרַעִי (נִיָּא וְאִיתִיאוּ
 קְהָלָא דְאַתְרַעִי) לְבַיִת
 יִתִּי עֲלוֹן: ל ג וְהָיָה סְכוּם
 מִגִּזְרֵי עֲלוֹתָא דִּי אִיתִיאוּ

קְהָלָא תוֹרִין שִׁבְעִין דְּכָרִין מֵאָה אֲמָרִין מֵאֲתָן לְעֹלָתָא קְדָם יְיָ כָּל אֵלִין: ל ג וְנִכְסֵי קוֹדְשֵׁי־אֵת
 תוֹרִין שֵׁשֶׁת מֵאָה וְעֵנָא תְּלַת אֲלָפִין: ל ד לְחֹד פְּתָנָא הָיוּ קְלִילִין וְלֹא יָכִילוּ לְמַשְׁלַח יַת

רש"י

במלכותו (ממנו י ט): (ל) להלל לה' בדברי
 דוד. זה הודו לה' קראו נשמו כחמוז למעלה
 (דכ"א טו ט), צום ההוא אז נתן דוד נראה
 להודות וגו': (לג) ויביאו הקהל זבחים ותודות.
 דבר המותר לזעלים נאכלה: וכ"ל נדיב כ"ב

מצודת דוד

מצודת ציון

כט כרעו. נפלו על ברכיהם: (ל) ויקדו. ענין כפיפת הקדקוד:
 לא ויען. ענין הרמת הקול. כמו וענו הלויים וכו' קול רם
 (דברים ט ז):

באו אל השמחה: (לא) מלאות ידכם. התחלת הדבר וחנכו נקרא מלוי ידים, כמו ומלאות יד אהרן (שמות כט ט),
 ורוצה לומר והנה עד עתה חדלתם מעבודת המקום ברוך הוא ועתה התחלתם לעבדו: זבחים. שלמים: ותודות.
 שלמי תודה: נדיב כ"ב. לפי שהעולה כולה כליל ואין לבעליהן בהם כלום לכן קורא למביאיהן נדיב לב:
 (לב) כ"א אלה. היו עולות, ואמר לתוספת ביאור: (לג) והקדשים. שאר הקדשים והם שלמים ותודות:

רד"ק

פעל עומד כאלו אומר מתשורר, וכן והחצוצרות מחצצרים, והצד"י השני במחצצרים אינה נקראת: (לא) וכ"ל

מדרשי חז"ל

בן אלעזר אומר: כהנים לויים וישראלים והשיר מעכבים את הקרבן. ר' אבא בשם רבי אלעזר טעמא דרבי שמעון מהכא,
 "וכל הקהל משתחווים" אלו ישראל, "והשיר משורר" אלו הלויים, "והחצוצרות מחצצרים" אלו הכהנים, "הכל עד לכלות
 העולה" הכל מעכבים את הקרבן. (ירושלמי פסחים פ"ד).

כפו בכף חזרו וזהו גמר המקח וקורין לו בלשון אשכנז יא ארץ⁹, ואותו מעשה שעושין היו במקום סודר. אבל דיבור בעלמא לא אפי' אי נהוג מנהג גרוע הוא ולא אזלינן בתריה כמו שפרש"י ז"ל¹⁰ בכמה מקומות בגמרא. ועוד מאן נימא לן שנהוג מנהג זה. אי רגיל לקיים דבר זה בתקיעת כף שלא יוכל לחזור צו. ושלוס כנפש דודך.

אשר בן הרב ר' יחיאל ז"ל

ד

מי שאמר יאסר ייני על כל ישראל אם אעשה דבר פלוני ועבר ועשאו אינו נאסר, שאינו יכול לאסור אם לא שאסרו בקונס או בדבר הנדור.

ה

ששאלת ראובן שנדר שלא ישחוק ואם ישחוק יהא פתו פת כותי ויינו יין נסך ויבדל מעדת ישראל, ועבר ושחק. ושאלת אם יוכלו לשחות מיינו ולאכול מפתו כיון שאסרו על כל העולם כולו ואם יש לו תקנה שיקבל עליו דברי חמירות ושאל לחכם.

דע שאין צריך התרה שאין לשון זה מורה על אסור ולא כל כמיניה לעשות יינו יין נסך כל זמן שלא נתמסר לעבודה זרה. גם לי נדר אין כאן כיון שלא התפיסו בדבר הנדור, כדתנן בפ"ב דנדרים¹ ואלו מותרין חולין שאוכל לך כבשר חזיר כע"ז כעורות לצדין וכו' הרי זה מותר. הילכך לא מצעיא היכא שלא אמר כיון נסך מותר. ומפרש טעמא בגמרא² משום דכתיב³ איש כי ידור נדר ליי' עד שידור בדבר הנדור.

1 וששאלת הנותן טבלא לאומן לצייר בה ציורין ששומקין עליהם צאיסקונדרי ואסרה על בעליה אחר שציירה קודם שפרע לו שכרו, אם יש כח צידו לאסור.

תשובה כיון דקיי"ל¹ דאין אומן קונה בשבח כלי הרי אין לו צנוף כלום אלא שבח הוא דמחייב ליה בעל הכלי, ואין לו כח לאסור הכלי. ואפי' אם היה האומן קונה בשבח כלי היינו היכא שיש ממשות בשבח כגון שנתן לו עגים ותיקן כלי אבל הכא לא עשה האומן אלא צייר בסממנין ואין צה ממש, דאיבעיא לן צפ' הגזול קמא² אם יש שבח סממנין ע"ג למר או לא, כגון אם נבע קוף למרו של ראובן בסממנין של שמעון אם חייב ראובן לשלם השבח שהשביח למרו, ולא איפשיטא הצעיא ואינו חייב לשלם, נמצא שלא קנה הצייר נצבע כלום. וכי מימא יכול לגרוד אם יגרדנו אין צו ממש כדקאמר התם צמאי מעבר ליה בצפון צפון עברי מעברי. ועוד כיון דאין אומן קונה בשבח כלי אינו יכול לגרודו ולקלקל כליו של בעל הבית.

ז

ששאלת בענין מי שנדר ללכת לא"י. דע שיש לאותו נדר התרה כמו לשאר נדרים ואם נדר ונתחרט ילך לפני שלשה יודעים צטיב נדרים ויתירו לו. ומה שאמר בשעת נדרו שלא יוכל שום חכם להתיר זה הנדר, גם זה נדר הוא והוא כמו נדר בתוך נדר. ולריך נדר זה שמי התרות תחלה יתירו לו אותו נדר שנדר שלא יתיר חכם אותו נדר ואחר כך יתירו הנדר.

כלל יג

דיני הקדש ועל תנאי ותלמוד תורה וצדקה ושינוי השם וצרכי קבורה וחברת גמילות חסדים וקצת שאלות מן המס

א

76 ששאלת אדם שקנה קרקע על דעת שיעשנו הקדש ואחר כך נמלך ולא רצה להקדישו, אי אמרינן ציה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט.

תשובה¹ אמרינן צריש שור שנגח² ההוא גברא דמקע ליה לחצריה וחייצוהו ליתן לו פלגא דזוזא אמר ההוא גברא הואיל ופלגא דזוזא הוא לא צעינא לי ניתציה לעניי.

הדר אמר ניתציה ניהלי ואייל ואצרי ציה נפשא. אמר ליה רב יוסף צבר וכו צה עניי, ואע"ג דליכא עניי הכא אן יד עניי אן, שרצ יוסף הוה גצאי של עני העיר, כדאיחא צפרק החובל³ וזכה צה רב יוסף לעניי צמעמד שלשתן. והקשה ר"י ז"ל⁴ ואמאי לא וכו עניי צאמירתו לגבוה דאמרינן⁵ צפיך זו צדקה. ותיריך שאין אדם יכול להקדיש או ליתן צדקה דבר שלא צא לעולם והחוב הוא דבר שלא צא לעולם. ונהי שאם היה אומר חוב זה כשיצא לידי אחנו

9 בדפוסים הראשונים: "וקורין לו בלשון אשכנז פאמיא ארץ שליכא". ומדפוס ר"ב הנוסח כפי שלפנינו. ובכ"י: "ובלשון אשכנז ארץ שלק" (א. שם). 10 כ"ה בדפוס ר"ב, אבל בד"ק וכו"א: "כמו שפרש"י ז"ל. וענין זה הוא בתוס' בבא בתרא ב, א ד"ה בגייל (בשם ר"ת).

ה 1 י, ג, ב (פ"ב מ"א). 2 שם יד, א. 3 במדבר ל, ג. 1 1 ב"ק צט, א. 2 ב"ק קא, א. א 1 הביאה הב"י יו"ד סי' רנח ד"ה ומ"ש אבל אם אומר. 2 ב"ק לו, ב. 3 שם צג, א. 4 תוספות ב"ק לו, ב ד"ה יד. 5 ר"ה ה, א.

ע"ג הנה"ש
 צדקה הנה"ש ל' צדקה הנה"ש יוצאק הנה"ש
 צדקה הנה"ש ל' צדקה הנה"ש יוצאק הנה"ש
 צדקה הנה"ש ל' צדקה הנה"ש יוצאק הנה"ש

להקדש או לנדקא מסתברא דמחייב לקיים דבריו מטעם נדר, מכל מקום זה לא נדר כלום אלא אמר תנהו לנדקא, וזה לא הועיל כיון שלא בא לעולם עכ"ל. ומה תלמוד שאלתך אם קנאו על דעת שיעשה הקדש ולא הוניה צפיו כלום היו דברים שנלב, ואמר צפרק שלישי דשבעות⁶ אמר שמואל גמר בלבו צריך להוניה בשפתיו. איחיבי מואל שפתיך⁷ וכו' עד גמירא, גמר בלבו מנין ח"ל כל נדיב לב. ומשני שאני החס דכתיב⁸ כל נדיב לב. ופרוץ וגמר מיניה, ומשני משום דהו חרומה וקדשים שני כחובים הנאים כאחד ואין מלמדן. ופרוץ הא ניחא למאן דאמר אין מלמדן אלא למאן דאמר מלמדן מאי איכא למימר, ומשני חולין מקדשים לא גמרינן. והאידינא כל הקדש שלנו חולין הוא שאין עתה הקדש לנדק הבית ואינו אלא נדקא הילכך צריך להוניה בשפתיו. וכן אם אמר קרקע זה לכשאקנו יהא הקדש אינו כלום דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אבל אם אמר קרקע זה לכשאקנו אקדישנו או אם אמר להקדש אנהו הו נדר עליו וצריך לקיים את נדרו. אשר בה"ר יחיאל זצ"ל

ב

עוד¹ ילמדני אבי ראובן שנעטר עבד שמעון שאם לא יבא לבית דין לזמן שיחייב ראובן אלף זהו להקדש צקנין בשטר חוב גמור, אם לא קיים התנאי אם חייב ראובן הקנס. אף כי הוא בא מצד אסמכתא מכל מקום לא שייך אסמכתא, כן פסק רבי צרוך ז"ל². ועל פשיטין דספרא דשטרא מי חייב בהם.

תשובה על הקנס של אלף זהו להקדש חייב ראובן לפרעם דאמירה לגובה הויא בכל יפוי כח שיוכל הדיוט לחציו, כמ"ש רבי מאיר ז"ל בתשובה³. ופרטי דספרא דההוא שטרא יפרע בעל דין של שמעון כי לתועלתו נעשה כדי לחוב את שמעון שירד עמו לדין.

ג

מה שכתב אדוני אבי שבעל דינו של שמעון יפרעם לתועלתו. דע אדוני כך היה הענין שמעון חטא ורצה הקהל ליטנו צבית הסוהר עד שיחברר הדבר ודיעוהו וערב אותו ראובן ועל זה שאלתך מי חייב בפשיטין דספרא.

תשובה הא מילתא דפשיטא כיון דבשטר זה נפטר שמעון מליכנס צבית הסוהר דמי פדיון נפשו הוא ומייב ליתן שכר הסופר.

ד

עוד ילמדני, ראובן שהכה את שמעון וע"פ חקנת העיר נתחייב ליתן לו מאה זהובים צקנס ואמר שמעון איני חפץ צקנס אלא יהא לתלמוד תורה. ושוב פייסו ראובן עד דאיפייס ונתרצה לו ומחל הקנס, אי מחילתו מחילה או לא כדאמרין¹ יד עניים אמן ואיהו שתק אמן לא שתקין.

תשובה על הקנס של ההכאה היינו כהך עובדא דיד עניים אמן ואינו יכול לחזור. וכ"ש לפירש ר"ח² דלא היה רוצה לחזור בו אלא לזוה ולפרוע.

ה

ילמדני אדוני. צבור שעשו נדקא לעניי עולם לחלק היכולו לשנותה לעניי עירס או לתלמוד תורה. לפי שפירש ר' יונה ז"ל¹ גבי ולשנותה² לכל מה שירצו, כגון שגבו ציבור לפרנס העניים ולחלק להם די ספוקס לחדש או לשנים וגמלא הגבוי יותר על הצריך להם. הואיל ולא גבו כי אם על דעת להשלים להם חקס, רשאין בהסכמתם בני העיר או טובי העיר הממונים על הצבור לשנות המותר לכל מה שירצו. אבל אם הסכימו צבור להרבות בנדקא כגון בזמן התענית לחלק הכל לעניים, ודאי אין רשאין לגזול את העניים ולשנות לצרכיהן. הכא נמי הסכימו עתה לתת נדקא לעניי עולם כפי אשר התנדב לבם. ואם יתנו לעניי עירס יחסר לאלו וזהו נמי כמו לצרכיהן. וכן נמי לפירוש ה"ר יוסף ן' מיגאש ז"ל³ שפירש שלא החירו לשנותה אלא לצורך עניים כגון לכסות וכיוצא בו מצד עניים, אבל לצרכי צבור אסור לשנותה אפילו לדבר מצוה. אבל לפירוש רבינו חס⁴ יראה שמותר לשנותה אפילו לדבר הרשות. וראיתי פי גאון⁵ הא דקתני ולשנותה לכל מה שירצו זהו כגון שאין שם עניים שיצטרכו להם, דמותר להן לזוהן מקופה של נדקא ולהוסיף צורך אחר שיצטרכו בו הצבור, ומיהו צטר הכי מייחב לשלומי. ומסתמא הא ניחא לעניים. וכה"ג קא משנינן בערכין⁶ שאני ר' ינאי דניחא להו לעניים דכמה דמשחתי מעסק ומיימי להו, אלמא השינוי והוצאת מעות לנדקא ע"י הלואה ופריעה דניחא להו לעניים מותר. והא דקתני אסור לשנותה, כגון שינוי דלא ניחא להו כגון שמוציאין בדברים אחרים ודוחה את העניים צדיים ריקניות. והכא מיידי כגון שאין צריך להם עכשיו לפור לעניים וניחא להו לעניים צהלואה משום דכל כמה ששוהין ולא פורעין חוזרין וגובין לקופה של נדקא שלא יחסר מאומה להם, ולכסוף כשפורעין מה שלוו מן הקופה איכא רווחא לעניים שיש צקופה של נדקא הרבה ליתן, ע"כ. והודיעני הנכון.

ד 1 ב"ק לו, ב. ותשובה זו הביא הב"י יו"ד סי' רנח ד"ה כתב עוד הרא"ש. 2 שם.
ה 1 עליות דרבינו יונה בבא בתרא ח, ב ד"ה ת"ר קופה. 2 ב"ב ח, ב. 3 בחידושי לב"ב שם ד"ה לעשות. 4 תוספות ב"ב שם ד"ה ולשנותה. 5 כן היא שיטת הרמב"ם בחידושי שם. 6 ו, ב.

6 כו, ב. 7 דברים כג, כד. 8 שמות לה, כב.
ב 1 סימן זה וכן סי' ג-ד שאחריו הם המשך לתשובה שבכלל א, ו, עיי"ש. 2 בכ"י: כן פסק הר"ם מאיר בה"ר ברוך ז"ל. וראה תשובות פסקים ומנהגים למהר"ם מרוטנבורג ע' קו סי' קטו (א. ע' 20). 3 שו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס ברלין ע' 194 סי' צט. ותשובת הרא"ש זו הביאה הב"י יו"ד סי' רנח ד"ה וכתב הרא"ש עוד שם.

ותליות ואין בו זמן גם לא עדים, נראה לע"ד דלא גרע ממה ששינו במסכת מעשר שני (פ"ב משנה א) ומייתי לה ביבמות פרק האשה שלום (קטו, ב) מצא כלי וכתוב עליו ק' קרבן מ' מעשר ד' דמוע ט' טבל ת' תרומה שכן בשעת הסכנה היו כותבין ת' תחת תרומה ומשמע דאפילו שלא בשעת הסכנה היה הדין כן מאחר שלפעמים עושין כן גם שלא בשעת הסכנה משום רגילות דשעת הסכנה וכן משמע מתוך דברי רבינו משה בפרק ששי דמעשר שני¹⁷ וז"ל המוציא כלי וכתוב עליו מ' הרי מה שכתוכו מעשר שני ד' דמאי ט' טבל וכו' עד ק' קרבן ואם היה של מתכת הוא ומה שכתוכו קרבן שכן היו כותבין אות אחת מן השם בשעת הסכנה משמע דאפילו בזמן שאינו הסכנה¹⁸ הדין כן הוא מאחר שכן היו כותבין בשעת הסכנה, כל שכן וכ"ש מאחר שראינו שבחיינו היה גוונא לעשות הכלים הקדש¹⁸ מאחר שראינו שבחיינו היה מביאה תמיד לבית הכנסת בחגים ובמועדים לא היה משתמש בהם אלא לדבר שבקדושה כנוצר.

ועוד יש להביא ראיה מן הירושלמי אשר שם במסכת מעשר שני¹⁹ ומביאים אותו התוספות בפרק האשה שלום בשם רבינו חננאל וז"ל פירש רבינו חננאל ירושלמי דמעשר שני פרק ב"ה רבי יונה ורבי אסי הוו שותפי בגריבי דחמרא כד דמך רבי יונה אמר רבי מני בריה דרבי יונה לרבי אסי כל גרב דכתב ביה רבי יונה דירי הוא א"ל אשתקד הוה דיריה השתא דידי עכ"ל משמע בהדיא דאי לא משום דאיכא למימר אשתקד הוה דיריה והשתא דידי דלכולי עלמא הוו הני גריבי דכתוב בהו רבי יונה לרבי מני בריה ואע"ג דלכאורה היה רב אסי מוחזק בממון מדהוה מהימן למימר אשתקד דיריה והשתא דידי ואע"ג דלא היה שם שום סגנון שטר או הודא' אלא סימנא בעלמא שהי' שמו כתוב על הגרב כ"ש וכ"ש הכא לפי הגלע"ד, דאין לומר דשאני התם שכן היו רגילין מתחל' שלא היה מניח ר' אסי את שלו בהנך גרבי דהוה כתוב עלייהו ר' יונה וכן ר' יונה היה רגיל תמיד להניח את פירותיו באותן הכלים שהיה שמו כתוב עליהם דא"כ מה השיב לו ר' אסי אשתקד הוה דירי' והשת' דידי והא אמרת דלא היה מניח שם את שלו כיון ששם ר' יונה הוה כתוב עליו אלא ודאי צריך לומר כי לא היו יודעין בהם שום רגילות אלא מן הסבר' היה אומר ר' מני דאות' ששם אביו הוה כתוב עליו שהיו שלו והשיב לו ר' אסי אשתקד הוה דידהוה²⁰ כו' אבל בשנה ראשונה אשר נכתב השם היה מורה ר' אסי, שמע מינה כיון דעביד מעשה ליכ' למיחש לאימלוכי דאי לא תימא הכי גם אשתקד אמאי היה דיריה כו' נימא דנכתב השם עליו על מנת להניח שם את פירותיו ושוב נמלך ר' יונה ולא הניח' שם אלא ודאי לא חיישין לאמלוכי.

והא דאמרין בפ"ק דבב' מציע' (יח, א) ובגטין בפ' כל הגט (כו, א) מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים כו' הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם פשיטא שאני התם דאיתרעי כנפילה ומשום הכי חיישין לנמלך עליהם.

ותליות ואין בו זמן גם לא עדים, נראה לע"ד דלא גרע ממה ששינו במסכת מעשר שני (פ"ב משנה א) ומייתי לה ביבמות פרק האשה שלום (קטו, ב) מצא כלי וכתוב עליו ק' קרבן מ' מעשר ד' דמוע ט' טבל ת' תרומה שכן בשעת הסכנה היו כותבין ת' תחת תרומה ומשמע דאפילו שלא בשעת הסכנה היה הדין כן מאחר שלפעמים עושין כן גם שלא בשעת הסכנה משום רגילות דשעת הסכנה וכן משמע מתוך דברי רבינו משה בפרק ששי דמעשר שני¹⁷ וז"ל המוציא כלי וכתוב עליו מ' הרי מה שכתוכו מעשר שני ד' דמאי ט' טבל וכו' עד ק' קרבן ואם היה של מתכת הוא ומה שכתוכו קרבן שכן היו כותבין אות אחת מן השם בשעת הסכנה משמע דאפילו בזמן שאינו הסכנה¹⁸ הדין כן הוא מאחר שכן היו כותבין בשעת הסכנה, כל שכן וכ"ש מאחר שראינו שבחיינו היה גוונא לעשות הכלים הקדש¹⁸ מאחר שראינו שבחיינו היה מביאה תמיד לבית הכנסת בחגים ובמועדים לא היה משתמש בהם אלא לדבר שבקדושה כנוצר.

ועוד יש להביא ראיה מן הירושלמי אשר שם במסכת מעשר שני¹⁹ ומביאים אותו התוספות בפרק האשה שלום בשם רבינו חננאל וז"ל פירש רבינו חננאל ירושלמי דמעשר שני פרק ב"ה רבי יונה ורבי אסי הוו שותפי בגריבי דחמרא כד דמך רבי יונה אמר רבי מני בריה דרבי יונה לרבי אסי כל גרב דכתב ביה רבי יונה דירי הוא א"ל אשתקד הוה דיריה השתא דידי עכ"ל משמע בהדיא דאי לא משום דאיכא למימר אשתקד הוה דיריה והשתא דידי דלכולי עלמא הוו הני גריבי דכתוב בהו רבי יונה לרבי מני בריה ואע"ג דלכאורה היה רב אסי מוחזק בממון מדהוה מהימן למימר אשתקד דיריה והשתא דידי ואע"ג דלא היה שם שום סגנון שטר או הודא' אלא סימנא בעלמא שהי' שמו כתוב על הגרב כ"ש וכ"ש הכא לפי הגלע"ד, דאין לומר דשאני התם שכן היו רגילין מתחל' שלא היה מניח ר' אסי את שלו בהנך גרבי דהוה כתוב עלייהו ר' יונה וכן ר' יונה היה רגיל תמיד להניח את פירותיו באותן הכלים שהיה שמו כתוב עליהם דא"כ מה השיב לו ר' אסי אשתקד הוה דירי' והשת' דידי והא אמרת דלא היה מניח שם את שלו כיון ששם ר' יונה הוה כתוב עליו אלא ודאי צריך לומר כי לא היו יודעין בהם שום רגילות אלא מן הסבר' היה אומר ר' מני דאות' ששם אביו הוה כתוב עליו שהיו שלו והשיב לו ר' אסי אשתקד הוה דידהוה²⁰ כו' אבל בשנה ראשונה אשר נכתב השם היה מורה ר' אסי, שמע מינה כיון דעביד מעשה ליכ' למיחש לאימלוכי דאי לא תימא הכי גם אשתקד אמאי היה דיריה כו' נימא דנכתב השם עליו על מנת להניח שם את פירותיו ושוב נמלך ר' יונה ולא הניח' שם אלא ודאי לא חיישין לאמלוכי.

והא דאמרין בפ"ק דבב' מציע' (יח, א) ובגטין בפ' כל הגט (כו, א) מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים כו' הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם פשיטא שאני התם דאיתרעי כנפילה ומשום הכי חיישין לנמלך עליהם.

חילופי גידסאות ותיקוני טעויות: טז) צ"ל שאין סכנה. יז) צ"ל ד'. יח) צ"ל דיריה.

17. הלכה ת. 18. ד"מ ח"מ סי' רנה ס"ק ג ע"ש ורמ"א יור"ד סי' רנט סעי' ג. 19. פ"ד הלכה ו. 20. סי' ריב ע"ש בשו"ע סעי' ת. 21. ד"ש כלל יג והו"ד גם בב"י יור"ד סי' רנה דף קצב. 22. ע"י תוס' ר' אלחנן שם. 23. מצוה צו ס"ק לט וכ"פ בשו"ע או"ח סי' תקס"ב סעי' ו. 24. סי' יג וע"י פרישה ח"מ שם.

צ"ל מנהי"ק
 רבנו רבי יוסף קלוון זצ"ל
 ציינת וגם נ"ל ר' שמחה בונן ז"ל
 ב"ב ר' אריה לביב ר"ל
 בוצא מנין מוני - ספניו
 א"ו י"א

צדקה מועיל גמר בלב הפך מה שכתב בחשובה והיינו כדברי רבינו תם. ואל תתמה אם פסק בספרו בהפך מחשובתו שכן תמצא גם לענין מלוה על המשכון בדספרו²⁵ פסק הוי ש"ח ובתשובתו השיב דהוי שומר שכר כמו שהביאו בטור חשן משפט²⁶ עצמו.

ואשר כתבת ידידי דאומדנא דמוכת הוא שהכתב ההוא נעשה אחר המתנה אדרבה נראה לע"ד בהפך דאומדנא דמוכת שנעשה לפני המתנה או שלא היה בדעתו של כמ"ר שלמה נ"ע שיהא הכלים ההם נתונים בכלל המתנה דאם כן לא היה נודב' לשמים דאין אדם מקדיש דבר שאין שלו ואין אדם מוציא דבריו ולא עושה מעשיו לבטלה²⁷.

← **ונחזור** לדברינו דא"כ דרבינו פרץ ורבינו אשר בספרו וגם התוספות דעבודה זרה ר"ל בשיטה השנייה

וגם השטר מתנה אשר עליו בנה כמר יואב יצ"ו את יסודו הלא הוא יסוד רעוע מאד וכמעט יסוד נופל לפי שהוגד אלי נאמנה שהוא שטר עשוי בערכאות של גוים ואין בו ממש אם לא מכת דינא דמלכותא דינא²⁸. והנה ידעת דמחו ליה מאה עוכלי בעוכלא אמנם איני תופס עליך בזה כי באולי לא נודע לך אופן השטר ואיכותו אלא נאמר לך בסתם שיש לו שטר מתנה וגם לא אאריך בדין זה דשטר העולה בערכאות של גוים מאחר שלא הוזכר במכתבך.

שהבאתי כולם פסקו כרבינו תם ראוי הוא לפסוק כמותו ולומר דלא בעינן הוצאה כפה כי אם לענין שכועה דוקא דגלי קרא לבטא בשפתים אבל לגבי נדר כי הכא לא בעינן הוצאה בפה. ועוד דאם יש לדמות שום נדר לההיא דנדיב לב עולות יש לדמות זה יותר מכולם²⁷ לפי רש"י שפידש התם בשבועות דהוי תרומה וקדשים שני כתובים הבאים כאחד כו' דתרומה היינו תרומת המשכן דכתיב כל נדיב לב ואם כן ראוי לדמות נדבת בית הכנסת לנדבת מלאכת המשכן שהרי בכל מקום דמו רבותינו ז"ל בית הכנסת לבית המקדש כדאמרין בפרק בתרא דמגילה (כט, א) ואהי להם למקדש מעט אומדנא שמואל בר רב יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות ותנן נמי (שם כח, א) בית הכנסת שחרב אין מספדין בו כו' שנאמר והשימותי את מקדשיכם וכו'. ומתוך זה כתב שם המרדכי²⁸ דאסור לנתוך דבר מבית הכנסת כי היכי דתניא בספרי²⁹ מנין לנותן אבן מן ההיכל וכולי שהוא בלא תעשה כולי ושמעת מינה דילפינן בית הכנסת ממקדש ותניא בספרי³⁰ מקדש מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ואמרין נמי בפ"ק דשבת (יא, א) כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת סופה חריבה דכתיב

ואשר כתבת ידידי דאפילו היה השטר כתוב כדן וכשורה מכתבת ידו מכל מקום לא מהמנינן ליה נגד השטר מתנה ולא אמרינן הודאת בעל דין להפקיע ממנו אחרים. יפה ככתב וישר כתך אם כן היה שהשטר מתנה היה עשוי בישראל ולא עוד אלא אפילו הודאת בעל דין לא היה דאינו עוד בעל דין כיון שכבר יצאו הנכסים מרשותו ונכנסו לרשות אחריו מכת שטר המתנה.

לרומם בית אלהינו ולהעמיד תרבותיו, ואע"ג דההוא קרא דלרומם בית אלהינו כתיב בעזרא גבי בנין בית המקדש, אלא שמע מינה דיש להדמות זה לזה. ומיהו נראה לע"ד דלפי רש"י אשר שם יש לפרש הפסוק עצמו בבית הכנסת לפי המדרש הזה אם עיין בו במקומו ומכל מקום פשטיה דקרא פשיטא דבבית המקדש מיירי. וגם לפי מה שפירש רב אלפס נראה דאף לפי המדרש מפרש ליה לקרא בבנין בית המקדש ואפילו הכי מוכיח מינה לבית הכנסת משום דדמו להדדי כדכתיב ואהי להם למקדש מעט וכן כתב נמי רבינו מאיר ומביאו המרדכי שם בפרק קמא דשבת³¹ וז"ל ושמא דומה לעליות היכל שנתקדשה כדאמרין בפ' צולין (פסחים פו, ב) דמקדש מעט שלנו יש לנהוג בו מקצת קדושה ומעיינבא קדושת היכל, הרי שרוצה לומר דאפילו למאן דאמר דעליות עזרה לא נתקדשו מכל מקום בית הכנסת שלנו חמורה יותר דיש לדמות לעליות היכל דנתקדשו, ומאחר שכן הוא אפשר לומר דאפילו לרבינו יצחק דסבירא ליה דלא ילפינן מהתם לענין קבלת תענית מודה דילפינן לענין קדושת בית הכנסת כיון דדמו אהדדי לפי מה שפי' רש"י דתרומה וקדשים דקאמר התם דהיינו תרומת המשכן וגם התוספות הביאו אותו פי' פרק שלישי דשבועות ולא סתרו אותו.

(ח) **ואשר** כתבת אחי שמעשים בכל יום באותו הגלילות שמשמין נרות של כסף ושלשלאות של כסף כולי ולאחר זמן נושאין אותם עמהם גם לפעמים כשיורדין מנכסיהם מוכרין אותם לאחרים כו' עד ואם כן המשים אותם בבית הכנסת אדעתא דמנהגא קא משים אותם כו' הלא ידעתינן³² שמנהג זה נגד דין התלמוד דמדינא כיון שהודלק פעם אחת במנורה בבית הכנסת חלה קדושתו עליו ולא פקעה כי אם על ידי הקהל כדמוכח ההיא דפרק קמא דערכין (ו, ב) דקתני התם מי שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת כו' משבאת ליד הגבאי אסורה לשנות' כו' וכן פשוט הוא מדינא דגמרא דכיון שנתעטף הספר תורה במעיל פעם אחת דגם כן חלה עליו קדושתה כדמוכח בסנהדרין פרק נגמר הדין (מת, א) דקתני התם כיפה שהוא טמא מדרס ונתנה על הספר תורה טהור מן המדרס כו'. אלא³³ שחל עליו קדושתה ומשום הכי טהור מן המדרס משום דאמרין לו עמוד ונעשה מלאכתיו כדפי' שם רש"י וכן מוכח שם הסוגיא בהדיא מדפריך מינה לרבא, ומאחר דפשיטא שכן הוא שחלה קדושה על הכלים מכת דין התלמוד ואתה בא להפקיע מכת המנהג הלא ידעת שאין המנהג מבטל הלכה אלא אם כן הוא מנהג קבוע על פי חכמי המקום לא ע"פ המון [ו]בעלי בתים כמו שכתב המרדכי בשם א"ז בריש פרק הפועלים וגם כתב שם שצריך שיהיה

חילופי גירסאות ותיקוני טעויות: (ט) צ"ל אמר. (כ) צ"ל בספרא. (כא) צ"ל ומעין. (כב) צ"ל ידעת. (כג) צ"ל אלמא.

25. ב"מ פ"ו ס"י ח. 26. סוף ס"י עב. 27. ב"י יו"ד ס"י רנח דף קצב, ורמ"א סע"י יג ושו"ע ח"מ שם. 28. ס"י תתכו וכ"פ רמ"א אור"ח ס"י קנב. 29. פרשת ראה פסקא קנב. 30. תוי"ב בחקותי פ"ו. 31. ס"י רכז וכ"כ בשו"ע שם ס"י קנא סע"י יב ע"ש. 32. משמע אפילו אם השטר מתנה כשר אין הכלים בכלל המתנה ובהמשך דבריו לא כ"כ. 33. ע"י שורש קפז ובר"מ ס"י סח ס"ק ה וברמ"א שם.

סעיף ח' י"א קנה קרקע אדעתא כו' עין נמשכות ו' לז ספר ג' ס' ל"ו [קש"כ]:

ז"ה י"א קנה קרקע אדעתא שיעשנו הקדש ולא הוציא מפיו כלום (י"ש אומרים דכיון שגמר בלבו לתת לצדקה חייב ליתן (י"ש) ויש מי שאומר דאף על גב דכתיב (י"ש) כל נדיב לב עולות חולין מקדשים לא ילפינן 'והאידינא כל הקדש יש לו דין חולין שאין הקדש עתה לבדק הבית ואינו אלא לצדקה הילכך כל שלא הוציא בשפתיו אינו כלום (י"ש) להחמיר כסדרה הראשונה ועיין צ"ד סוף סימן רנ"ח) L

ט וכן אם אמר קרקע זה לכשאקנו יהיה הקדש אינו כלום שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אבל אם

ציונים ומקורות (ט) מלמד פ"ק דקדושין סי' תצ"ה ופ"ק דבי"ט סי' תצ"א. ד"מ בי"ד סימן רנ"ח. (ט) קור סעיף י"ב נכס הלא"ה הוא נמשכה כלל י"ג ס' ה'. (ח) רבדי הימים ב' כ"ט ל"א. (י) כ"כ נכס נ"מ ע"ס דין הכרע מהיר"ק ב"ר פ"א. וכן פסק ה"ר"ש נכ"ק דפני"ט סי' י"ג.

ערך לחם

סעיף ט'. יהיה הקדש אינו כלום כו'. אלה הם דברי הרא"ש ז"ל (במשנה כלל י"ג סי' א') שסובר שאינו יכול להקדיש דבר שלא בא לעולם, אבל למסכת הרמב"ם (פ"ב ממכירה ה"ט) צריך לקיים דבריו, והוא פסק כן בסמוך

טורי זהב

סעיף ט'. וכן אם אמר כו'. זה דעת הרא"ש שזכרנו (בסעיף ז') שמחלק בין יהיה לאתננו. ונ"ל מהמחבר לא כיון כאן לפסוק כהרא"ש, אלא

ביאור הגר"א

76 סעיף ח' כא. קנה כו' י"א כו'. כמ"ש נשעונו כ"ו ב' מולא שפתי' כו' [דברים כ"ג כ"ד]: כב. ויש מי כו'. כמ"ש ע"ס ויגמר מיה כו' וחולין מקדשים לא גמרינן. וכן נפ"צ דקדושין [מ"א ע"ב] מה להגן שכן יטן נמשכה. וסדרה ראשונה ס"ל דלע"ג דשאר דברים לא גמרינן, מ"מ כל נדר הו' נכלל כל נדיב לב, ור"ל דדרשין צ"ק דמגינה ו' א' [ה] הא קרא לל נדרים, והיא סדרה ר"ח צע"ז ל"ד א' ד"ה ממענין, וכ"כ הרא"ש צ"פ דהעניית

באר הגולה

סעיף ח' פ. טור סעיף י"ב נכס שלנה לאכזי הרא"ש נר"ש כלל י"ג. 5. מבואר בי"ד סוף סימן רנ"ח. ק. ע"ס [בסור] נכס משוכה אכזי הרא"ש ע"ס. כ. ע"ס [בסור] סעיף י"ג, וחס ע"ס [בדא"ש] נמשכה המכרה. סעיף ט' ע"ס [בסור] סעיף י"ד, וגם זה ע"ס נמשכה [והרא"ש כלל י"ג סי' א'].

פתחי תשובה

מהיר"ש חלק חו"מ סימן ג' [ג] האריך והוכיח כן דנודר ומת אין יורשין מחויבים בנדרו ע"ש. וכ"כ בפשיטות בספר קצוה"ח לקמן סימן רנ"ב סק"ה. אך בסימן ר"צ [סק"ב] [סק"ג] כתב לישב דעת הבי"ד בתשובה הנ"ל שדעתו בנודר ומת מחויבין היורשין לקיים, והיינו משום דס"ל דנודר לעניים כיון דכתיב [דברים כ"ג כ"ד] בפ"ך, זו צדקה [ד"ה ו' י"א], אית ביה שעבוד נכסיו ולא גרע משאר חוב, והאריך בזה, ומ"מ כתב בסוף דבריו שם שגורא מדברי הפוסקים כדעת הרמ"א בתשובה הנ"ל דנודר לעניים לית ביה משום שעבוד נכסיו ע"ש. ועיין עוד בזה בתשובת רע"ק איגו סימן קמ"ו וסוף סימן ק"ג, ויובא קצת לקמן סימן רנ"ב סק"ב ע"ש. [ועיין בתשובת מ"ם חיים חלק חו"מ סי' י"ד מזה]. אמנם בתשובת חתם סופר חלק חו"מ ראיתי בדבריו בכמה תשובות תופס בפשיטות לפסק הלכה דנודר לעניים נשתעבדו נכסיו ומחויבים היורשים לשלם, ומפרש דברי הרמ"א דסימן רנ"ב הנ"ל מי שנשבע או נדר כו', דהיינו בנדר ליתן לעשיר דלא אשתעבדו נכסיו לזה [אולם משמעות (דברינו) [דבריו] דאין שום חולק בזה, ותימה שלא הזכיר דברי גדולי האחרונים הנ"ל. ואעתיק דבריו בזה בשלימות כי דבש וחלב תחת לשונך]. וזה לשונו בסימן קי"ד, דאשון תחילה אמור האמור עם הספר, בשו"ע חו"מ סימן רנ"ב סעיף ז' פסק הלכה העולה מדברי הגאונים כך הוא, האומר אתן מנכסי וכך לעניים ומת, נדר גדול נדר לאלהי ישראל, ונשתעבדו נכסיו ומחויבים היורשים לשלם, ולא נחלק בזה אדם. ואך האומר תנו מנה ולא שקיבל על עצמו וגופו שהוא יתן, אלא אמר תנו ומת, אין בכחו להטיל חיוב נדר על יורשיו, וגופו לא נתחייב, וממילא לא נשתעבדו נכסיו. ויש הבינו דלהרמב"ם [המובא בציונים אות י"א] אפילו באומר תנו מתחייבים היורשים לקיים נדרו, ועל זה פליג הטור בשם הרא"ש [המובא בציונים אות י"ג] אהרמב"ם, אבל באמת אין כאן מחלוקת, עיין כסף משנה וב"י וסמ"ע שם [סק"ה]. ואך באומר מה שיוציא דקל זה אתן לעניים, ס"ל לרמב"ם כיון שאמר אתן מתחייב לקיים נדרו ומחויבים היורשים ליתן, ועל זה פליג המרדכי [המובא בציונים אות י"ז], דנהי אי הוה קיים והפירות היו באים לעולם היה מחויב לקיים נדרו, מ"מ ברבר שלא בא לעולם אין הנדר חל עד שכבר בא לעולם, ואז כבר מת ואין בל יחל על היורשים. והסמ"ע [סק"ט] כתב בדעת הרמב"ם ג"כ דבר שלא בא לעולם אמדינן דעתיה כאלו אמר הריני משעבד הדקל לפירותיו, וחל השעבוד דבל יחל בחייו ומחויבים היורשים לשלם כו'. וכלל גדול בדין זה, דבר שהוא בעולם יש חילוק בין אומר אתן לאומר תנו, ובדבר שלא בא לעולם ואמר אתן, פליגי רמב"ם ומרדכי, ופסק רמ"א כמרדכי דפטורים היורשים, וכבר כתבתי על גליון סוף סימן רנ"ב סק"ה, דהמעין בב"י [שם סוף סעיף ב'] יראה דמירי בגדר לתת לבתו העשירה כו', עכ"ל. ודברים אלו נאמרו ונשנו ע"ס בסימן קט"ז בתוספת ביאור קצת, וז"ל שם, הנה מבואר בחו"מ סימן רנ"ב סעיף ז' היכי דאמר אתן לפלוני עני מנכסי כך וכך, לית דין ולית דיינא דנדר גדול נדר, וממילא אשתעבדו נכסיה כמבואר בערכיך כ' ע"א ומיחייבי יורשים, ואפילו נימא דנדר הוה לא הוה כמלוה הכתובה בתורה ולא הוה אלא כמלוה ע"פ, עיין בזה בתוס' בכורות מ"ח ע"א ד"ה מלוה כו', מ"מ מה בכך, הא האידינא מלוה על פה גובה ממטלטלי דיתמי וכמ"ש הראב"ד בהשגות סוף פ"א דערבין ע"ש. נמצא באומר אתן ומת, נתחייבו נכסים והיורשים חייבים לשלם וכו"ע מודים בזה, וצ"ע בסמ"ע ושא"ש סוף סימן רנ"ב, ועיין בתשובת הר"ן סי' א'. שוב ראיתי בתשובת ריטב"א [סי' ר"א] שבב"י שם מיירי מנשבע או נדר לעשיר, ולא נדר לצדקה ולא אשתעבדו נכסיו לזה כלל, ובקצוה"ח [שם סק"ה] לא הביין כן, ועיין סמ"ע סימן רנ"ב סק"ב. ובאומר תנו מנכסי ומת, ס"ל לכל הפוסקים דלא הוה נדר על גופו כלל וממילא לא נתחייבו יורשים, אלא שהטור הביין בדעת הרמב"ם סוף פרק כ"ב ממכירה דפליג על זה, וכן פסק להדיא בתשובת מהר"ם אלשיך סי' קכ"א בהרמב"ם לפי הבנת הטור. אמנם כבר הסכימו כל האחרונים דלא פליג הרמב"ם אהך דינא כלל, דבאומר תנו אין כאן נדר אם לא מטעם דברי שכיב מרע אם היה חולה, או אם השליש מעות לכך יריד שלישי אירי לסיים מטעם מצוה לקיים דברי המת, אבל בריא שצויה תנו ולא השליש מעות לכך ולא עשה קנין או הודאה והתחייבות, מטעם

באר היטב

י"פ. כאן. פירוש, כיון של קיבל עליו אלא עד שיטול לעולם אז יתנו, והוא כבר מת קודם שאל לעולם. סמ"ע [סק"א]: סעיף ח' ב. הקדש. עין נמשכות ו' לז ספר ג' ס' ל"ו [קש"כ]:

הגהות כו' ז"א
בז"א חובב אגני
וה"א ג"ס

סעיף מ' כב] ודברי המחבר שבתם לעיל בדברי הרמב"ם כו' סעיף מ' יב) שאם אמר לכשאקנו יהיה הקדש כו'. זה עד אינו נכון. עיין דרישה [סעיף י' י"א], שם כתבתי יסוד נכון לחלק ביניהן, דדוקא כמה שחלד פתוי ויזיל אלני שהן דברים שבאין ממילא, ס"ל להרמב"ם דהל עליו הנדר וצריך לקיימו, משא"כ כאן דקנין בית הוא דבר שאינו בידו ולא יבוא ממילא. וכו' יסבתי ג"כ דברי הכסף משנה [פכ"ב ממכירה הט"ו] והנ"י [סעיף ח'] שכתב שגם הרא"ש נדון הג"ל [סעיף ז'] ס"ל כוונתו, דאל"כ דוקא בגזיית חוב שהוא ג"כ דבר שאינו בא ממילא, כתב הרא"ש דלא חל עליו הנדר אם לא שאמר לכשיבוא לידו לחנונו, ע"ש דוק:

אמר לכשאקנו אקדישנו או אתנו להקדש הוי עליו נדר וצריך לקיים נדרו. הגה וזהו סברת הרא"ש וחולק על הרמב"ם שסובר י"שאם אמר לכשאקנו יהיה הקדש חייב לקיים דבריו כמו שכתב סברתו בסעיף ו' ב"דודנרי המחבר שבתם לעיל כדברי הרמב"ם ולאן כדברי הרא"ש אינו נכון".

וכן מוזכר להדיא ברמב"ם פ"ו מהלכות ערכין [שם] ע"ש וק"ל. ועיין במגיד משנה פכ"ב מהלכות מכירה [הט"ו]. ועיין ביו"ד סימן (רנ"ו) [ר"ח סעיף ח']:

בורי והב

והיש מי שאומר מחלק, אלא שהכניס ביניהם דין קנה קרקע כמ"ש סעיף ח' דשייך לדלעיל מיניה דאפילו משום גמר בלביה הו"ל כאילו נדר, ובוה נסתלקה תמיהת רמ"א במ"ש דברי המחבר אינם נכונים. ובסמ"ע חירץ סקכ"ב ומחלק בוה. והנלע"ד כתבתי בוה עיקר, דאדרכה משמע ריש המפקיד [ב"מ ל"ג ע"ב] דר"מ מחלק בדבר שלא בא לעולם בין פירות דקל ועבדי דתי לשאר דברים, משמע דלרבנן אין חילוק, וא"כ מ"ל לחלק לענין לכשאקנו:

ביאור הגר"א

באו"מ סימן מקס"ב סעיף ו', ודברי הג"ה שם סימן תקנ"ג סעיף א' וסימן תר"ח סעיף ג' הוא תמוה, ועיין מ"ש שם. והר"ן [נדרים ז' ע"א ד"ה ולענין הלכה] כתב דלפי שיטת הגאונים לפסוק כלל מקום כלם תמזי לומר, א"כ הסוגיא נפ"א דנדרים [ו' א'] דאין היקף למתנה, ולדקה שהקדש לכל מילי, ועיין לעיל סוף סימן קצ"ט, ועיין ביו"ד סימן רמ"ט סעיף ב' L

באר הגולה

ת. ולענ"ד נראה שדין זה הוא נמשך למ"ש לעיל [סעיף ח'] ויש מי שאומר, כי כל זה מ"ש עד סוף הסימן הם דברי הרא"ש בתשובה שם, וחלוקת הסעיף שרשמו ט' אינו מחלוקת המחבר, והא דלא הניח דעת הרא"ש לעיל, כי נראה לו דעת הרמב"ם עיקר, אך כשהניח דין קנה קרקע וכו', שהיא משאלות שאילו להרא"ש, והניח דעת ה"ס אומרים שדין שגמר בלבו וכו' ודעת ה"ס מי שאומר דלע"ג וכו', והס דברי הרא"ש, סיים ג"כ כל דברי הרא"ש שם בתשובה לע"ג דלא ק"ל הכי, כיון שהוא נכלל במוך מה שכתב ויש מי שאומר, לא מנעו מלכתבו.

פתחי תשובה

סעיף ט' י. ודברי המחבר. עיין באר היטב [סקי"א] דהסמ"ע [סקי"ב] כתב לחלק דדוקא כמה שחלד פתוי ויזיל אלני שהן דברים שבאין ממילא כו', ובהג"ה שבש"ך [סקי"ב] כתב דדברי הרמ"א נכונים, דבהדיא משמע בהרמב"ם פ"ו מהלכות ערכין שאין לחלק בכך ע"ש. ור"ל דהרמב"ם שם הביא ראיה ממה שאמר יעקב אבינו ע"ה [בראשית כ"ח כ"ב] כל אשר תתן לי עשר אעשרנו, וזהו דבר שאינו בא ממילא. ועיין בתשובת חתם סופר חלק חור"מ סי' ק"ז שכתב לישב דאשר תתן לי עשר אעשרנו הוה כמו דבר שבידו, שאין אדם בעולם שלא יתן לו ה' להחיות נפשו ולהשתכר בשום דבר ואפילו ע"י מתנת בשר ודם, מ"מ מה שיתן לו היות אעשרנו, אבל האומר לכשאקנה שדה זו או אשתכר בסחורה זו, הוא דבר שאינו בידו כלל, בוה יש חילוק, אם אמר אתנו הרי נדר חל על גופו לחיותו כשיבוא לידו, אבל אם אמר יהיה לצדקה לאו כל כמיניה, עכ"ד. וע"ש עוד אודות שכיב מרע שצויה ועשה את אשתו גברת הבית על נכסיו, ולאחר ב' שנים תתן לבניו כך וכך, וק"ל קיימת לתת תתן או ב' מאות זהובים, והמתור יהיה הכל שלה, ויש ביניהם בן אחד אשר לא יציל לכל מלאכה, ורוצים הקהל לשנות הב' מאות ק"ל קיימת הנה"ל לטובת הבן ההוא, והנה כעת אין בעזבונו לשלם חובותיו וכתובה, וכפי הנראה היתה דעתו שבאורך זמן ב' שנים תרויח האשה ע"י אורענדי שלו ואז תוכל לקיים הכל, ונשאל אם יכולים לשנות צואת ק"ל קיימת הנה"ל. והשיב, הנה בנידון רידן שכל כונתו היתה על מה שתשתכר האורענדי, אפילו אמר אתנו אין כאן אלא נדר על גופו, וכיון שמת בטל ליה נדרו, דאפילו לרמב"ם שחל על נכסיו בלשון יהיה לצדקה, היינו במה שבידו, אבל שתשתכר זאת האורענדי אינו ביד שום אדם. אך האלמנה שקיבלה עליה שיהא זה בפרעון כתובתה, והיא קיבלה עליה הנדר הזה שאם תשתכר במשך ב' שנים מהאורענדי צריכה לשלם הק"ל קיימת וכל זווזי דיתמי, ועליה הנדר חל כמ"ש הכסף משנה [פכ"ב ממכירה הט"ו] ובסמ"ע סימן ר"ב ס"ק י"ט, וכיון דרק על האשה מוטל מטעם נדרה לק"ל קיימת, פשוט ומבואר שאין אדם יכול לכופה להחליף את אשר נדרה לתת בהספקת חורגה בן בעלה, דאפילו אם יעלה על הדעת דאמרינן דעת השכיב מרע שיהיה בנו קודם, מ"מ הא לית ליה מגרמיה ולא כלום, רק מפני נדרה של האשה, ואין אומדן דעת בשלה כמובן. ואמנם אם ישארו עתה נכסים אחר פרעון חובותיו, באופן שנוכל לומר שהנדר חל על אותן נכסים שיהיה לצדקה ושהפירות מהם יהיו לתת, ולא הקנה לאנשים ידועים, רק מינה אפטרופסים על הק"ל שיסגלוהו בכל עת לעניים ולומדי תורה שיהיו באותו זמן, ורואים עתה שמצוה לשנות הפירות כל ימי חי הבן השוטה אשר יהיה לבו, ואחר מות הבן יפלו הרווחים לתת, הרשות בידם, כמ"ש בתשובת מהר"ט [ח"א] סי' ס"ג [ויבא לקמן]. ובתשובת מהר"ם אלשיך [סי' ד] כתב דפירות ריוח ממון גרע מאילן לפירותיו כו', עכ"ד ע"ש. ושם [בשו"ת חת"ס] בס"י ק"ח אודות מי שצויה לתת מעזבונו ח' זהובים לבנו לסגל בהם על צד היתר עיסקא, ויתן מהפירות כ' זהובים מינץ לב' לומדי תורה בכל שנה שילמדו בביתו שיעורין תמידין, והלך הבן ושכר ג' לומדי תורה ורוצה ליתן לשלשתן סך הנה"ל, אי שפיר דמי, או מקרי שינוי בדעת הנתן. והשיב, אם לא השליש מעות ידועים ליד שלישי רק צויה

באר היטב

סעיף ט' בא. המחבר. והסמ"ע [סקי"ב] כתב דנ"ל יסוד נכון לחלק כמה שחלד פתוי ויזיל אלני שהן דברים שבאין ממילא, ס"ל להרמב"ם דהל עליו הנדר וצריך לקיימו, משא"כ כאן דקנין בית הוא דבר שאינו בידו ולא יבוא ממילא. וכו' מיושב ג"כ דברי הכסף משנה והנ"י שכתב דגם הרא"ש נדון הג"ל ס"ל כוונתו, דאל"כ דוקא בגזיית חוב שהוא ג"כ דבר שאינו בא ממילא, כתב הרא"ש דלא חל הנדר עליו אם לא שאמר לכשיבוא לידו כו', ע"ש, עכ"ל. והנ"י [סקי"ב] הסכים לדבריו, אבל נהג"ה שם כתב דדברי הרמ"א נכונים. ומ"ש הסמ"ע לחלק מה, אי אפשר לומר כן, דבהדיא משמע דהרמב"ם פ"ו מהלכות ערכין שאין לחלק בכך, וע"ש ונ"ל:

ספר

דת אש

שאלות ותשובות, וביאור על הרמב"ם הל' כלאים

חיברו אחד מגדולי הקדמונים הגאון הגדול מופת הדור
כמוהר"ר אורי שרגא פייביש זצלה"ה
מגולי ווינא יע"א
דרשן וראש בית דין מו"ש דק"ק פראג, ואנד"ק בומסלא,
ברודא במדינת מעהרין

*

נדפס פעם אחת בבערלין שנת תק"ג לפ"ק
ועתה נדפס במהדורה חדשה ומתוקנת
ע"י
חיים אריה רייניץ

עיה"ק ירושלים תוכב"א
שנת תשנ"ב לפ"ק

שמואל בשבעה קאמר וכנ"ל דהא באמת עיקר דקאמר שמואל צהיהא דשבעה מהאי קרא דכתיב גבי נדר וכל נדיב לב יליף.

ו'פ"י זה נ"ל שיהיה כוונת סוגיות הגמ' בקושיות וחירויות שמקשה מההיא ממניחא דמונא שפתיך תשמור וכו' אדשמואל יתבאר צהי דהמקשה פריך אדשמואל דבעי לאוקמי קרא דלכל אשר יצטא איירי בגמר בלבו להוציא פת חטיטס ואמר פת סתם והא מני' התם גבי קרבן דכל נדיב לב עולות דאחי' על כרחן להרי וא"כ האי קרא דלכל אשר יצטא למה לי ויתורא הוא אע"כ נ"ל דאם אינו ענין להא דאם גמר בלבו להוציא פת חטיטס והוציא פת סתם דזה מההיא דכל נדיב לב עולות אחי' תנוהו לאפי' גמר בלבו סתם דהו דברים וקשיא אדשמואל.

ו'ב"ש"י דשאני התם דכתיב כל נדיב לב ר"ל אי לא הו כתיב בשבעה לכל אשר יצטא לא הו ילפינן שבעה מההיא דכל נדיב לב דהו אמרינן שאני התם דגלי ציה קרא כל נדיב לב ולפיכך הו דברים אצל בשבעה כלל וכלל לא הו דברים שבלב דברים אפילו צכה"ג שהוציא פת סתם נמי ולכך אינטרך קרא לכל אשר יצטא לגופי' ולעולם איירי צדוקא כשהוציא פת סתם ולא בגמר בלבו סתם.

ו'צ"ל זה פריך ונגמור מניה ר"ל דהא לא אנטרין לגופיה דהא זה אפשר למגמר מהתם ומכח יתורא ע"כ אחי' ההיא קרא דלכל אשר יצטא לאפי' גמר בלבו סתם.

ו'ב"ש"י דה"א דלא ילפינן מהתם או מכח שני כתובים הבאים כאחד אין

מלמדים או מכח חולין מקדשים לא ילפינן ולפיכך אמרינן דלעולם ההיא קרא דלכל אשר יצטא לא אחי' אלא כדמוקי ליה שמואל שגמר בלבו להוציא פת חטיטס והוציא פת סתם אצל לא כשלא הוציא מפיו כלום דציה לא הו דברים אפילו בקדשים ומכח קרא יתירא לא קשיא דהא אפשר ללמוד זה מההיא דכל נדיב לב זה אינו דאם לא נכתוב ציה קרא דלכל אשר יצטא הו אמיינא דלא ילפינן מהתם משום דהו צ' כתובים או חולין מקדשים לא ילפינן ודוק הטיב דציה מחורטיס כל קושיות הנ"ל ונא אחת המעין מעין הטיב תמצא שהם דברים נכונים.

ו'ד"ב כל זה יוצא מדברינו שבין בקדשים וחולין לא הו דברים שבלב דברים אלא אם הוציא קצת בשפתיס דהיינו כגון ההיא דמכוון בלבו לומר הרי זו עולה ואמר בשפתי רב הרי עלי דהו דבריו שבלב דברים כמי שאומר הרי זו קרבן דהכי משמע לשנא דקרא דאמר כל נדיב לב ולא אמר כל נדר לב. וציהיא דשבעה איירי שגמר בלבו להוציא פת חטיטס והוציא פת סתם אצל בגמר בלבו סתם ולא הוציא כלום ציה לא הו כלום.

ו'א"ב אפשר לומר שזה הוא כוונת הרמ"א צמה שכתב צה"ג סוף סימן רנ"ח צורה דעה וזה לשונו אם חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה חייב לקיים מחשבתו ואין צריך אמירה וכו', אפשר נמי דאיירי צהכי שחשב בלבו ליתן דבר הידוע לצדקה כגון חפץ פלוני וזהו שאמר אם חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה ולא הוציא בשפתי לומר זו החפץ רק אמר בסתם ליתן לצדקה אין

צריך לאמירה צ חייב לקיים מחו הדבר וחייב ליה כמו צנדר ושבע והוציא פת סתם צסתם שחשב צד כלום ציה אפשר לצדקה כלום, דה צכה"ג לא

ו'ז"ה אפשר סימן ח התענית שאם התנחה להתענו נמי צהכי שצבר ולא אמר צפיו צדעתו צמנחה ו שפיר כמו נדי שחשב לומר הרי אף שלא אמר אומר צסתם ה דבריו שבלב צו כשלא הוציא מן דלא ה

ו'א"י להקשו כנ"ל ע עליו נמי איירי כלום וקשה מ' צין חולין לקד דהאידנא הו צ דהו כחשב לה סתם דאפילו צ דעת יס אומרי שהו חשבת

נרץ לאמירה בפירוש ליתן זה הידוע רק חייב לקיים מחשבתו שהיה מכוין על זה הדבר וחייב ליתן זה הדבר לזדקה, דהוי כמו צנדר ושעוה שאם כיון על פת חטים והוציא פת סתם דאקור צפת חטים אבל לא צפתם שחשב בדעתו ליתן לזדקה ולא הוציא כלום בזה אפשר נמי סבר דאינו מחויב ליתן לזדקה כלום, דהוי כמו צנדר נדרים ושעוה צדקה"ג לא הוי דברים שבלב דברים:

סימן רי"ג ושם מצואר הטעם משום דהקדש וזדקה דהאידנא הוי כחולין וחולין מקדשים לא ילפינן ואי איירי צדקה מאי צדקה למילף מקדשים הלא צדקה"ג גם כחולין מפורש בקרא דלכל אשר יצטא דאחיה לרצוי צדקה כנ"ל וא"כ קשה מ"ט לא יהיה מחויב לקיים מחשבתו שהקרקע יהיה הקדש.

וזה אינו והא ודאי דהאי תשובת הרא"ש נמי איירי צדקה"ג ומלשון השאלה נראה דמשמע דצדקה איירי שכתב שם ו"ל שאלה לא"א הרא"ש ו"ל ששאלת אדם שקנה קרקע אדעתא שיעשו הקדש ואחר שקנאו נמלך ולא רצה להקדישו אי אמרינן בזה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכו' שהשיב דהוי דברים שבלב כיון שלא הוציא מפיו ואע"ג דכתיב כל נדיב לב עולות חולין מקדשים לא ילפינן והאידנא כל הקדש דין חולין יש לו הילכך נרץ להוציא בשפתיו ע"כ, ומלשון השואל ששאל אי אמרינן בזה אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט ע"כ משמע שהיה אחיה אמירה בכאן והלא לא היה אלא מחשבות הלב אלא ודאי נ"ל דאיירי צדקה שהיה ג"כ אחיה אמירה והוא צאופן זה שאמר בפעם שרצה להקדיש קרקע לזדקה וכו' אבל לא אמר על אחיה קרקע ועכשיו קנה קרקע זו והיה במחשבתו להקדיש קרקע זו אבל לא הוציא בשפתיו כלום ושאל השואל אם יהיה בכאן אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט.

וזה"ל שהשיב דהוי דברים שבלב כיון שלא הוציא מפיו הא צדקה"ג ראי לומר דהוי דברים וכנ"ל אפשר לומר דמ"מ שאני הכא דהא בכאן נזכר בלשון השאלה ואחר שקנאו נמלך במחשבתו ולא רצה להקדישו

וזהו אפשר נמי כוונת השו"ע צדקה"ח סימן תקס"ג שפסק לענין קבלות התענית שאם הרהר בלבו בשעת תפילת המנחה להתענות למחר דהוי קבלה ואיירי נמי צדקה שכבר הוציא מפיו להיות בתענית ולא אמר בפיו אחיה יום בזה אם הרהר בדעתו צמנחה על מחר הוי קבלה דבזה הוי שפיר כמו נדיב לב וזדקה דהוי מחשבה שחשב לומר הרי זו או ליתן זה הדבר לזדקה אף שלא אמר בפירוש על זה הדבר רק אומר צפתם הרי עלי או ליתן לזדקה הוי דבריו שבלב דברים שחל על זה הידוע, אבל כשלא הוציא מפיו כלל בזה ליכא מאן דפליג דלא הוי דבר שבלבו כלום.

וזהו להקשות א"כ שזהו כוונת הרמ"א כנ"ל ע"כ נ"ל דהי' אומרים שהציא עליו נמי איירי צדקה ואפילו הכי סבר דאינו כלום וקשה מ"ט הא צאופן זה אין חילוק בין חולין לקדשים ואמ"ל שהקדש וזדקה דהאידנא הוי חולין מ"מ כשהוא צאופן זה דהוי כחשב להוציא פת חטים והוציא פת סתם דאפילו כחולין הוי דברים, ועוד הא דעת יש אומרים זה שהציא רמ"א נרשם שם שהוא תשובת הרא"ש שהציא הטור צדקה"מ

ז לא ילפינן
ח דלכל אשר
מאכל שגמר
ת סתם אבל
זה לא הוי
ז ימירא לא
ח דכל נדיב
קרא דלכל
יני מהתם
ן מקדשים
תורמים כל
ועיין הטוב
ע.

ן בקדשים
לב דברים
היינו כגון
ולה ואמר
בלב דברים
זמט לשנא
אמר כל
גמר בלבו
צתם אבל
ז בזה לא

ז הרמ"א
ימן רנ"ח
לבו ליתן
צמו ואין
ירי צדקה
קה כגון
לבו ליתן
זיו לומר
יקה אין

וא"כ היו מחשבה אחרת שמצטל מחשבתו הראשון ואפשר נמלך ואמר בפירוש שלא רצה להקדיש קרקע זו ובכה"ג כבר מצאנו במק' קדושין פ' האומר דף נ"ט שאמרינן מחשבה או דיבור מויליא מיד מחשבה הראשון חוץ ממחשבה דטומאה דכמעשה דמי' ופירש"י דרמננה קרי' שם מעשה ע"ש. וא"כ צלחן ודאי זה שנמלך אח"כ ולא רצה להקדיש קרקע זו יהיה צלחה אופן הן בדיבור והן במחשבה בהמלכה זו נצטל מחשבתו הראשון.

אך אין זה סביר דאחי' דיבור או מחשבה נצטל מחשבה הראשון אלא גבי חולין אבל לא בתרומה וקדשים דשם היו מחשבה כמעשה והכי מפורש שם בתוספת ריש ע"ב דף הנ"ל דה"ל מידי מחשבה וכו' וכתבו שם התוספת תימא לפרוך נמי גבי תרומה וכו'. וי"ל דמחשבה דתרומה הי' יודע בפשיטות דכמעשה דמיא דכתיב לשם ונחשב לכם והוה כאלו חרס צדיים ואפילו מעשה אינו מויליא המתעשה וכו' ואם בתרומה כך מכ"ש קדשים והתם צגמרא דשבעות פירשו התוספת צגוגיא זו דכל נדיב לב דגבי תרומה הוא קרא דונחשב לכם וכו' עיין שם ולפיכך הוצרך הרא"ש לכתוב דהאידינא כל הקדש כחולין הוא וחולין מקדשים לא ילפינן דאי היו כהקדש לא אחי' דיבור האחרון או מחשבה אחרונה לצטל מחשבה הראשון אבל כיון שדינו כחולין אחי' מחשבה אחרונה ומויליא ממחשבה ראשונה ולפיכך לא היו דברים שיהיה קרקע זו הקדש עד שיויליא בשפתיו ואמר קרקע זו יהיה הקדש וכל שלא אמר כך אעפ"י שכבר אמר בפיו שרובה להקדיש אחי' קרקע והיה גם במחשבתו

כשקנאה על זו הקרקע דיבורו צפוי היו במקום אחר דברים מ"מ בזה שנמלך אח"כ נצטל מחשבתו ולא מהני עד שיויליא מפיו.

וזהו כוונת הי"א שהביא רמ"א בהג"ה ולאפוקי מדעת הראשון שכתב בסתם דמשמע בכל אופן בלי שום חילוק היו מחשבה ליתן אחי' דבר הידוע אף שלא אמר בפירוש על זה הידוע מ"מ חייב ליתן זה הידוע לקיים מחשבתו כיון שהיה ג"כ קלמ' אמירה בסתם וכנ"ל שהוא הרא"ש סובר שאין זה ודאי דלפעמים אם נמלך אח"כ וצטל מחשבתו הראשון אינו כלום כיון שלא הויליא מפיו דאם הויליא מפיו לא אחי' דיבור ומצטל דיבור א"ל ע"י שאלה והתרת הנדר.

ומכ"כ זה נראה לי פשוט שאין הכוונה שיהיה מחויב לקיים מחשבתו שחשב על אחי' דיבור ליתן לנדקה אלא צאופן שאמר בפיו ליתן לנדקה או להקדש ולא אמר בפירוש על זה דבר הידוע רק במחשבתו היה על זה חפץ הידוע או חייב ליתן זה הידוע אבל לא כשלא הויליא שום דבר מפיו כלל בזה ודאי דלא היו דבריו שצלב כלום ולא גרע מכל נדר ושבעה. ואפילו גבי הקדש ותרומה דינו הכי דלהכי כתיב וכל נדיב לב ולא כתיב וכל נדר לב, רק החילוק לדעת הרא"ש דגבי קדשים ותרומה לא אחי' דיבור או מחשבה אח"כ לצטל מחשבה הראשונה שהוא צאופן הנ"ל דשם היו מחשבה כמעשה משא"כ גבי חולין אחי' מחשבה או דיבור האחרון לצטל המחשבה ראשונה. ורמ"א פסק שהעיקר כסבירא ראשונה דלא פלוג דלא אחי' דיבור האחרון ומכ"ש מחשבה אחרונה ומויליא מיד מחשבה הראשונה והטעם כיון שהיה קלמ'

דיבור עמו כנ"ל ו דכתיב לב

ועם זה אפשר שלכאורה

הטור צאו"ח סיני צביתו וזכר צ"ד שיש לו חמץ צבית ונראה שאפילו יו צביתו אינו לרץ לב הצטול בלבו ואם מצינו ברכה על להקשות אהיאל וא' מהם הוא ערו הר"ב צפי' המש יכול לברך משום דבר וכו', וקשה דכתיב ונחשב ו שאינו לרץ בדין אמר במחניתי ע בעל קרי והטעם והלא אפשר יכולי עיניהם בלד זה ו

אבל לפי מה נדיב לב

בשפתיו לומר ה' אם חושב רק על כאלו הויליא בפיו לומר בפיו בנדר גבי תרומה שאו שאינו לרץ לומר שיהיו תרומה נ כשחושב במחשב תרומה הם תרו לומר בפיו

דיבור עמו כנ"ל ונדרר הו דיבור כמעשה
דכתיב לא יחל דברו וכו' :

ויעב זה אפשר שיחורץ גם קושיא מה
שלאורה חמו' הוא צהיהא שכחב
הטור. באו"ח סימן תל"ו וגבי זה שאינו
בביתו וזכר ב"ד ניסן בשעת ציטול חמץ
שיש לו חמץ בביתו שמבטל בלבו וכחב שס
ונראה שאפילו יודע בודאי שיש לו חמץ
בביתו אינו צריך לברך על הציטול כיון שעיקר
הציטול בלבו ואם מחשב בלבו לבטל סגי ולא
מצינו ברכה על מחשבה שבלב עכ"ל. ויש
להקשות אהיהא דתנן תמשה לא יתרומו
וא' מהם הוא ערום ומפרש בגמ' וכן פירוש
הר"ב צפי' המשניות הטעם משום שאינו
יכול לברך משום דכתיב ולא יראה כן ערום
דבר וכו', וקשה הלא יכול לתרום במחשבה
דכתיב ונחשב לבס' וכנ"ל ובמחשבה מה
שאינו צריך בדיבור לא מצינו ברכה ולמה
אמר במתניתין ערום לא יתרום בסתם וכה"ג
בעל קרי והטעם הוא משום שאינו יכול לברך
והלא אפשר יכולים לתרום במחשבה שנותנים
עיניהם בלבו זה וכו' ואז אינם מחויבים לברך.

אב"ד לפי מה שכתבנו לעיל שקרא דכל
נדיב לב רומו רק שאין צריך להוציא
בשפתיו לומר הרי זו שהוא נקרא נדבה ודי
אם תושב רק על זה הידוע לו במחשבה דהו
כאלו הוציא בפיו ואמר הרי זו אבל מ"מ צריך
לומר בפיו בנדר דהרי עלי. ולזה אפשר גם
גבי תרומה שאמרינן שחורם במחשבה היינו
שאינו צריך לומר בפירוש על פירות האלו
שהיו תרומה על פירות האלו וכו' רק סגי
כשחושב במחשבתו כך שפירות הידועים יהיו
תרומה הם תרומה אבל באופן שעכ"פ צריך
לומר בפיו הרי עלי תרומה בפירוש.

וא"כ אפשר לומר דעד כאן לא כתב
הטור באו"ח כנ"ל דלא מצינו ברכה
על מחשבה שבלב היינו דווקא במקום שאינו
צריך להוציא כלל בשפתיו וסגי במחשבה
שבלבו וכגון ציטול חמץ וכה"ג אבל בתרומה
וקדשים שצריך עכ"פ אמירה צהרי עלי רק
המחשבה סגי שיחול על זה דבר הידוע
וכיון שצריך עכ"פ אמירה בפיו אפשר לומר
דבכה"ג צריכין לברך ואח"כ שפיר דערום
ובעל קרי לא יתרומו משום שאינם יכולים
לברך והם מחויבים לברך. **L**

ויעב דברינו יחורץ ג"כ קושיא התוספת
מה שהקשו במסכת גיטין דף ל"א
בד"ה במחשבה ח"ל וא"ת כיון דתרומה שרי
כשנותן עיניו בלבו זה אמאי אין מגביהים
תרומה בשבת דהא תנן במסכת שבת פ'
נוטל ר"י אומר אף מעלין את המדומע
בא' ומאה ופריך בגמ' והא קמתקן ומשני
דסבר כרשב"א דאמר נותן עיניו בלבו זה
ואוכל בלבו זה ולהכי לא חשיב מתקן בשבת
כשמעלהו כיון דאפשר במחשבה והכא נמי
אפשר במחשבה, ותירצו לחלק בין מדומע
שכבר הוא מתוקן לתחלו' תקונו של טבל
אפשר לא שרינן במחשבה וכו', ובאמת חירוף
זה הוא קצת דוחק אבל לפי שכתבתי לעיל
דלא אמרינן סגי במחשבה אלא לענין זה
שאין צריך להוציא בפיו לומר הרי פירות אלו
מיוחדים לתרומה וסגי כשנותן עיניו עליהם
וחשב במחשבתו אבל עכ"פ צריך לומר בפיו
הרי עלי תרומה בפירות וא"כ שפיר יש
לחלק דדוקא במעלין את התרומה בא' ומאה
דסגי במחשבה בלי שום הוצאות דיבור בעולם
לא הו העלתו כמתקן אבל בתרומה שצריך
עכ"פ לומר בפיו הרי עלי תרומה ולא סגי

צפיו הו
מלך אח"כ
וציא מפיו.

א' צהג"ה
כתב בסתם
הו מחשבה
זר בפירוש
דוע לקיים
ירה בסתם
זה ודאי
! מחשבתו
וציא מפיו
ור ומבטל
הנדר.

ין הכוונה
בחו שחשב
לא באופן
ולא אמר
שבתו היה
זה הידוע
ז' כלל בזה
ולא גרע
ש ותרומה
ולא כתיב
א"ש דגבי
זו מחשבה
זוה באופן
שא"כ גבי
זרון לבטל
שהעיקר
זיא דיבור
זוציא מיד
היה קצת

והואיל והדבר כן, אם צוה אדם כשהוא שכיב מרע ואמר כל מה שיוציא אילן זה לעניים או שכר בית זה לעניים, זכו בהם העניים. עכ"ל. דכיון דחל עליו הנדר ומצוה לקיים דבריו, חל השיעבוד על נכסיו והיורשים לשלם [נ"ח] (פסיקס מ-ט) והוה כאלו הקנה הבית לעניים עד שיקבלו השכירות, וכן האילן הקנה להם עד שיקבלו הפירות, ואין בניו יורשים אותו עד שיקיימו תחלה את הנדר [פמ"ע] (פסיק"ט). ויש מרבותינו (מרדכי פ"ק מי שמת פי' פ"ה) שחולקים על הרמב"ם בשני דברים, האחד דאין נדר חל עד שיקבלו על עצמו, כגון שאמר כשתלד בהמתי או אילן זה יוציא פירות או שכר דירת בית זה אתתנו להקדש או לעניים, הוי נדר מפני שקבל על עצמו שאמר אתנו, אבל כשאמר יהיה הקדש או יהיו לעניים או ינתן או תתנו, לא קנו לא ההקדש ולא הצדקה, דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, ועל עצמו לא קבל הנדר, אלא אמר שיהיה כן או צוה לעשות כן, ואין זה נדר ודבריו בטלים. והשנית, אפילו כשאמר אתנו דהוה נדר, אין זה רק כשהנודר קיים, אבל אם מת אינו כלום, שהרי אין כאן מי שהנדר מוטל עליו, ואין נכסיו משתעבדים לנדרו אלא כשקיום הנדר היה בחייו, כגון שבחייו הוציא האילן את הפירות או שכבר היתה שכירות הבית שהשוכר חייב ליתן דמי דירה, אבל כשמת קודם שבאו לעולם אין על מי לחול הנדר [נ"ס] (פסיק"ט). ורבינו הרמ"א (פ"י) כתב שסברא זו עיקר וכן ראוי להורות. ולפי"ו שכיב מרע המצוה צוואתו ורוצה להניח לצדקה הריח מבתים וחנניות ומעות, יאמר הנני מקדיש לעניים או לצדקה פלונית את הבית או החנות או המעות לפירותיהם, דהוי קנין גם בבריא, וקנו העניים או ההקדש, ומפני נדר אין מקום לחול לפי דעה זו כשחלות הנדר היתה לאחר מותו, אא"כ חל בחייו דאו נתחייבו נכסיו, ולכן כשאמר אתן מנה מנכסיי או חפץ פלוני או קרקע פלונית חל הנדר מיד, כיון שהם בעולם, וכ"ש כשאמר מנה מנכסיי יהיה לפלוני או חפץ פלוני או קרקע פלונית יהיה לפלוני, דזכה אותו פלוני מיד, כיון שהדבר בעין, ואם נשבע לקיים המקח או המתנה נתבאר בסימן ר"ט (פ"י) ע"ש. וכשהקדיש חוב

שיש לו על אחר שכשיפרע יתנו להקדש, הוה ג"כ דבר שלא בא לעולם והוה כמו פירות מאילן, ותלוי בלשונו, אם אמר אתנו ונגבה בחייו, חל הנדר ונשתעבדו נכסיו כמ"ש [פ"י] (פסיק"ט), ואם יש משכון על החוב או אחריות על נכסי הלוה שיכול לגבות מהם בערכאות, נ"ל דחל הנדר מחיים, דיש להנדר מקום לחול, וכבר בארנו בסימן ר"ט (פ"י) דמעות לפירות הוי כדקל לפירותיו, ועיין מ"ש בסוף סימן ס"ו (פ"י):

ד קנה קרקע על דעת שיעשנו הקדש ולא הוציא מפיו כלום, י"א דכיון שגמר בלבו ליתן לצדקה חייב ליתן, שנאמר בתרומת המשכן (שמות לה כג) 'כל נדיב לב' ובקרבן ג"כ כתיב (דברי הימים ג טו) 'וכל נדיב לב עולות', הוי דצדקות והקדשות חיוב בלב הוי חיוב, ויש מי שאומר דחולין מקדשים לא ילפינן, דגם המשכן הוי כקדשים, והאידיא כל ההקדשות יש להם דין חולין כמ"ש בסימן צ"ה (פ"ט), הלכך כל שלא הוציא בשפתיו אינו כלום, וכתב רבינו הרמ"א (פ"ט) דיש להחמיר כסברא הראשונה, וכן כתב ביו"ד סימן רנ"ח (פ"ט), דאע"ג דשאר דברים לא ילפינן מקדשים, מ"מ כל נדרי צדקות הוי בכלל 'נדיב לב', ואין זה רק לענין נדרי צדקות, אבל בנדר שלא מענין צדקות וכן בשבועות ובשאר איסורים קבלה בלב אינו כלום, כמ"ש ביו"ד סימן ר"י (פ"ט) וסימן רל"ט (פ"ט) ובאו"ח סימן תקנ"ג (פ"ט) וסימן תר"ח (פ"ט) דלענין קבלת תענית מבעוד יום בט' באב ויוה"כ אינו כלום, וזה שנתבאר שם בסימן תקס"ב (פ"ט) דלקבלת תענית מועיל קבלה בלב, אינו לחיובא אלא דמועיל לענין שלא יהא כתענית שלא קבלו עליו מבעוד יום דאינו תענית כלל, דכיון דמצינו בקרבנות דקבלה בלב הוי קבלה לחיובא, לכן גם בתענית מועיל עכ"פ דליחשביה לתענית [נלע"ד, ו] "ש קושיא ה"ו (פ"ט) פ"ט) על הטור והגר"א (פסיק"ט) על הרמ"א שסותרים את עצמם, וכן מוכח מתוספות ע"ז לה. (ד"ה ממעין) ודו"ק:

יא ממה שכתבנו בסעיף ט' נתבאר דאם אמר קרקע זו לכשאקנה תהיה הקדש אינו כלום, שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, וגם נדר אין כאן, כיון שלא אמר אקדשנה, אבל אם אמר לכשאקנה אקדישנה או אתננה

להקדש או לצדקה, אע דבר שלא בא לעולם, וכשיקחנה חייב לקיים נ

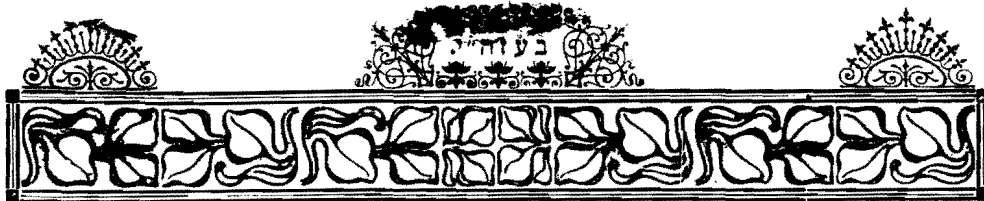
רי"ג פירוה

א אע"ג דבמוכר פירות קנה מפני שלא שדה לפירותיו, ולא אמו דמסתמא הקנה לו ו המוכר פירות שובך לחו המוכר פירות כוורת בכורת זה, אע"ג שלא וכורת לפירותיה, מ" והדבש עדיין לא באו דמסתמא היתה כוונתו והכוורת לפירותיה, וה אילן שחשובין בפני ע ואין בטלין לגבי פירות בפירוש אינו מקנהו לו הכוורת אין להן שוב וטפלין הן להפירות, וה הפירות מסתמא הקנה עצמן, והוה סתמא כפירושא דשדה ואילן וכן המוכר דגים של הקנה לו אלא הדגים לא באו לעולם, הו"ל כ המים לדגיהם, שהמים (פ"ט). וכ"ש כשאמר אני וכורת לדבשו דקנה, יוצאים מגוף השוכך, ו אינו דומה לפירות קר שזה דומה למוכר אמו נהנה בכל מה שיצוד מגוף המים אלא נתגדלו ודבש [פמ"ע] (פסיק"ט), ו אחד להם, ושובך בכ

רי"ד

א בסימנים אלו עד סי שהמוכר

מכירת פירות
512 וכו'

ספר

שאלות ותשובות

אמר יושר

חלק ב'

אשר בעזה"ת חברתי אני הצעיר מאיר אריז' מלפנים אבדיק
יאזלאוויץ ואבדיק בוטשאטש וכעת אב"ד בק"ק מפוארה
טארנא יצ"ו בהרב מ"ה אהרן יהודא זללה"ה.

בעהמ"ס שירי סדרה על משניות סדרות. מנחת קנאות על מס'
סוטה. מנחת פתויים על ד' חלקי סיעי שו"ת אמרי יושר ח"א
וס' טל תורה הנחות על ש"ס ככלי וירושלמי.

יצא לאור ע"י תלמידיו נכדו הרב מ"ה קלונימוס הלמן אראק נ"י
והרב מ"ה יחיאל מיכל פרעמינגער נ"י

קראקא תרפ"ה

בדפיס המשובח של מ. לענקאוויטש, קראקא מייזעלסא 4 — סלפון 2096

Imrej Jojszer

Nakładem wydawcy: Majer Arak, Rabin w Tarnowie. — 1925.

Drukiem M. Lenkowicza w Krakowie Meiselsa 4. Tel. 2'69.

